

Prawda umierania i tajemnica śmierci
red. Mirosław Górecki

Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2010, 492 ss.

Niniejsza monografia licząca w całości 492 strony składa się ze wstępu i pięciu części, posiada niezwykle bogatą bibliografię oraz zawiera indeks osobowy i noty o autorach. Analiza zawartości pracy już na wstępie pozwala dostrzec spójną, logiczną i konsekwentną strukturę pracy.

Przedmiotem analizy przedstawionej rozprawy jest „prawda umierania i tajemnica śmierci”. Dwie przestrzenie doświadczenia egzystencjalnego ujęte w związku wynikowym, z których jedna – śmierć – pozostaje koniecznym następstwem każdego życia, druga – proces umierania – pozostaje drogą, dzięki której na Ostateczne możemy starać się przygotowywać. Praca znakomicie realizuje deklarację, jaką jej redaktor założył we wstępie. Jest nie tylko źródłem rozważań i dociekań naukowych, ale także, przez tematykę i charakter analiz, jakie podejmuje, stanowi źródło wiedzy dla osób towarzyszących rozstającym się z życiem. W tym względzie, w przestrzeni bogatej literatury poświęconej zagadnieniu śmierci i umierania, wpisuje się w obszar, który podejmuje refleksję teoretyczną w tym celu, aby wskazać na kluczowy – pragmatyczny aspekt wiedzy tanatologicznej. Jej celem jest praktyczne pogłębienie prawdy o umieraniu i zmaksymalizowanie uwagi na tajemnicy śmierci, dwóch sferach egzystencjalnego doświadczenia, które w swojej istocie wskazują drogę do indywidualnej odpowiedzi na pytanie: jak żyć?

Książka, będąca zbiorem kilkunastu prac, stara się ukazać te dwa wydarzenia: prawdę umierania i tajemnicę śmierci z wielopłaszczyznowej perspektywy. Rozbudowane instrumentarium metodologiczne prowadzi czytelnika od refleksji filozoficznej, religijnej i kulturowej, po aspekty prawne, etyczne, pedagogiczne czy historyczne. Dzięki tak bogatym utensyliom praca przedstawia różnorodne punkty widzenia, wypracowywane na gruncie różnorodnych

metodologii po to, aby ująć fenomen śmierci i umierania w formie jak najbardziej syntetycznej.

Pierwsza część książki poświęcona jest analizie śmierci i umierania w aspekcie filozoficznym, religijnym i kulturowym. Jej podstawową przestrzenią refleksji są kulturowe sposoby osvajania śmierci, obszary kulturowych strategii, jakie przyjmujemy, aby śmierć – najbardziej z niezrozumiałych doświadczeń, jakie nas wszystkich spotyka – pojąć i oswoić. W tej części monografii czytelnik odnajdzie najważniejsze filozoficzne próby recepcji procesu śmierci włączone, co wymaga podkreślenia, w obszar i odniesienie do stanu wiedzy medycznej i psychologicznej. Analiza kulturowa procesu umierania i interpretacji znaczenia śmierci, jaką podejmują autorzy w tej części pracy, wykracza poza rozbiór teoretyczny, kierując się w stronę problemów kultury współczesnej i ich odniesienia do opisywanego tematu. Ma zatem i wymiar praktyczny, dotyczy bowiem również omówienia współczesnych postaw wobec śmierci, możliwości reakcji i odniesienia się do nich na gruncie własnej aksjologii. W tej części pracy wymaga podkreślenia nie tylko ilość, ale i jakość odniesienia źródłowego. Autorzy osadzają swoje analizy, odwołując się nie tylko do najważniejszych twórców myśli antropologiczno-tanatologicznej, czerpią również szeroko z liryki i epiki.

Druga część pracy poświęcona jest zagadnieniu umierania i śmierci w aspekcie etycznym i prawnym. Autorzy koncentrują się tu na omówieniu problemu rozumienia kategorii 'godnej śmierci' po pierwsze w wymiarze indywidualnym – etycznym, a drugi biegun przeprowadzonych analiz określa omawiany aspekt w kontekście etyczno-społeczny. Odwołując się do obowiązujących warunków formalnoprawnych oraz aktów prawnych, wskazuje się na obowiązki lekarza i prawa pacjenta oraz problemy etyczne i prawne, jakie w tej przestrzeni się pojawiają.

Trzecia część dotyczy niezwykle istotnego aspektu propedeutyki śmierci. Autorzy podejmują zagadnienia związane z jakością i koniecznością osvajania śmierci (oraz kryzysu, jaki temu zjawisku towarzyszy i konsekwencji, jakie z niego wynikają) zarówno w przestrzeni pedagogicznej, jak i psychologicznej. Omawiana tu propedeutika śmierci ujęta została w wymiarze indywidualnym i społecznym (między innymi przez zwrócenie uwagi na wychowawczą siłę zbiorowych rytuałów). Na największą uwagę zasługuje w tej części pracy artykuł odnoszący się do zagadania śmierci w perspektywie percepcji osób niepełnosprawnych intelektualnie. W literaturze tanatologicznej temu potrzebnemu i interesującemu tematowi poświęca się niezwykle mało miejsca, stąd tym większa i szczególna wartość prezentowanego tekstu.

Czwarta część książki poświęcona jest opiece hospicyjnej i paliatywnej. Podejmuje ona syntetyczną refleksję z jednej strony nad ruchem hospicyjnym, jego głównymi założeniami i wartościami, jakie otwiera przed chorym, jego

rodziną i środowiskiem. Z drugiej strony omawia rolę, zadania i możliwości medycyny paliatywnej, jako środka realizującego, czy też dokładniej, maksymalizującego swoje oddziaływanie, tak aby jak najpełniej realizować wartość pozytywnie rozumianych kategorii dobrego umierania i dobrej śmierci. W tej części omawiane są również zagadnienia związane z kontekstem historycznym ruchu hospicyjnego zarówno na świecie, jak i w Polsce. Odnosi się do aspektów psychicznych osób umierających i ich rodzin oraz instytucjonalnych: typów czy zasad opieki hospicyjnej. Na uwagę zasługuje tekst podkreślający fenomen sytuacji terminalnej w aspekcie organizacji opieki hospicyjnej jako sytuacji dialogicznej. Spotkanie (chorego, rodziny, bliskich, lekarzy, personelu medycznego itd.), a więc doświadczenie przekraczające czy też usensowiające wszelkie działania hospicyjne, które w istocie zakłada pełne otwarcie i służbę osobie terminalnie chorej. Z drugiej jednak strony będące niezwykle wyjątkowym wydarzeniem „podnoszącym” tych wszystkich, którzy służą właśnie.

Ostatnia część monografii poświęcona została biografii osób realizujących praktycznie ideały i wartości, które leżą u podstaw ruchu hospicyjnego.

Podsumowując analizę przedstawionej monografii oraz odnosząc się do zawartych w niej treści jako całości należy zwrócić uwagę na to, iż jest to praca, która poprzez swoją budowę, jak i analizowane treści wnosi ciekawą optykę i nową jakość do bogatej literatury istniejącej w przestrzeni rozważań tanatologicznych. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż prezentowana praca bardzo wyraźnie, tj. konkretnie i rzeczowo (w porównaniu z pojawiającymi się niekiedy analogicznymi monografiami) podejmuje temat śmierci i umierania, analizując go zgodnie z założeniem, wykorzystując całą paletę punktów widzenia i metodologii: od filozofii, teologii, etyki, bioetyki, antropologii kulturowej, socjologii po aspekty prawne, medyczne i historyczne. Jednocześnie, wykorzystując taką wielość płaszczyzn odniesienia do podejmowanego zagadnienia, nie odtwarza analiz i wniosków, jakie możemy znaleźć w bogatej w tym zakresie literaturze tanatologicznej, wprowadzając tym samym nową i ciekawą jakość godną polecenia.

Krzysztof Sobczak